

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
V., Lipót-körút 21. Tel.: 175-47

Előfizetési ára egész évre 20 P.
félévre 10 P. Postatakarék. cseksz. 16760

A Wallenstein kérdéshez.

Írta: dr. Klár Zoltán.

Dr. Hevesi Ferenc immár Pesten van.

A zsidó közvélemény még nem felejtette el, hogyan jutotunk el idáig! — Mult év husvét táján egy kis hír jelent meg az Egyenlőségben, amelyben halkán jelzi, hogy *Hevesi Ferenc* rövidesen Pestre jön. A próba lanszirozást rövidesen követte a cáfolat nyomtatásban. De a valóságban is, hiszen *nem jött* Pestre. A *Szombatban* cikket írtam, amelyben élre állítva ez ügyet azt mondtam: *Hevesi Ferencnek Pestre kell jönnie!* És jött.

Tettem ezt azért, mert a mai fiatalság lelki gondozását tartom a magyar zsidóság ezidejűleg legfontosabb feladatának. Azóta mindenki belátta ezt, divatos téma ezzel foglalkozni. Tisztán ez az elvi szempont vezetett a *Hevesi* ügyben. Aminek bizonyága az, hogy sem én nem találkoztam vele személyesen feljövetele óta, sem ő nem tartotta szükségesnek engem felkeresni. Így van rendjén. A személyi kultusz és egymás tömjénezése nem lehet a mi természetünk és gyökeresen ki kell írtani ezt az undorítóan elburjázott szokást a Zsidó Hitközségből.

Annak idején állást foglaltam a személyi összekapcsolás ellen, amelyet *Hevesi Ferenc* és *Wallenstein Zoltánnal* kapcsolatosan terveztek.

Most azonban, amikor azt látom, hogy az elgondolásunk szerinti munka egy ember erejét — legyen bár az a legkitünőbb — túlhaladja és mivel meggyőződtem arról, hogy a másik jelölt *dr. Wallenstein Zoltán* rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal és képességgel, amit az új utat járó rabbitól megkövetelünk, továbbá, mert azt a munkát, amely a fiatalságot kézbentartó rabbijainktól várunk egyöntetűen és egy terv szerint, egyidejűleg kell megindítani:

**Wallenstein Zoltánnak pesti rab-
bivá való megválasztását sürgő-
sen teljesítendőnek tartom.**

Záruljon le a rabbi változások személyi része, kezdődjék el a munka.

Tisztelettel megkérem a Pesti Izr. Hitközség Elnökségét, ezen elvi szempontokat tegye magáévá és

**hozza fel Wallenstein Zoltánt is
sürgősen.**

nem azért, mert mi akarjuk, hanem *annak dacára, hogy mi is kívánjuk!* Talán így jönni fog??!

Dr. Klár Zoltán

Intimitások Kecskeméti Lipótról.

Papról akarok írni. Zsidó papról, „a mi papunk“-ról. És mégis úgy érzem, hogy a virágok költőjének szavai szerint kel-
lene cselekednem: „Aki a nőkről akar írni, az a virágok him-
porába mártsa tollát!“ Mert valahogy úgy van, hogy dr. Kec-
keméti Lipótról sem lehet másként, mint virágok himporába
mártott tollal írni.

Ha van *egész ember* ezen a szomorúvá vált földtekén, úgy
Ő az! Ha van felsőbbrendű lelki elhivatottság, úgy Ő az! Ha van
ember, aki a lelke legmélyéből zsidó és Isten rendeléséből pap,
úgy Ő az! Bölcsesség vezeti le minden emberi tudás legmélyére s
istenadta prófétai lelke szárnyaltatja az erkölcsi ideáloknak
kevesek által ismert és megérezett magasságába. Bölcs és tudós és
próféta egyszemélyben. Egy darab tömör márványból faragott
férfi! Aki hitéért, meggyőződéséért felveszi a harcot egy egész
ellenséges világ közepette. Aki meg nem hajlik, meg nem törik,
még csak meg sem tántorodik.

Az ő magyarsága. A meg nem alkuwó, gerinces, bátor, becsü-
letes, gyönyörű magyar hitvallása! Magyar érzésével, minden gon-
dolatával, minden lelkesültségével. Ma is, még így is, fajtája szenvedé-
seivel szenvedőn, az igazságtalanságok miatt lázongón, meg-
gyötörtén, megkínzottan, könnyesen, fájdalmasan, de mégis magyar.

Gyász és fájdalom borongása a lelke vezérmotivuma immár
közel másfél évtizede. Gyermeket temetett, az egyetlen leányát, aki

lelkének fele volt. „Már-már azt hittem, elvesztem a hitemet“ — mondta egyszer e sorok írójának, a legszomorúbb közös utak, a temetői séták egyikén. „Nem tudtam dolgozni az első gyászéven át, míg végre a kis unokám első születésnapját azzal ünnepeltem meg, hogy dolgozni kezdtem. Nehezen ment. Előbb egy negyedórát, azután egy félórát, később már egy órát. És így kezdtem újra dolgozni“.

A kis unokája! Leányának kis árvája, aki anyját születése után tíz nappal elvesztette, aki a leggyötrőbb fájdalmak között minden öröme, vigasza, élete napfénye volt, nemcsak a nagyapai házba varázsolta vissza az élet derűjét, melegét, fényét, hanem a rajongásig szeretett pap hívei körébe is, akik örömmel látták az ő lelki vezérük nagy fájdalmának enyhülését, és hogy ennek a kicsiny árvának kedves gügyögése visszavezette a nagyapát az ő igazi világába, munkájához, íróasztalához. Ahogy a gyermek nőtt, fejlődött, nagyapa tanította meg imádkozni, ő vezette be játékosan, észrevétlenül a betűvetés nehéz mesterségébe. Most már ment a munka, mert közben kellemes pihenőül a nagyapa legkedvesebb játszótársa, pajtása volt a kicsinek, mint nemrég az édesanyjának.

Igy kaptuk vissza mi is a hívei, az unokája révén, olyannak, amilyen mindig volt: mindnyájunk szerető, együttérző, örömeinkben és fájdalmainkban osztozó lelki vezetőnk, aki községének minden tagját, férfit, nőt, aggot, gyermeket meleg szívvvel, őszinte szeretettel vesz körül. Az ima szavaival lehet Őt legjobban jellemezni: megérti a némák beszédjét, megszabadítja a bajok, bánatok foglyait, felemeli a lesújtottak lelkét, támogatja a lankadókat. Ilyen ember a mi papunk! Hisszük, valljuk és tanúsítjuk mi váradiak és ebben a három szóban él, lüktet, lobog minden iránta való büszke, áhítatos szeretetünk: „a mi papunk!“

Kálmán Kornél

Kitünő minőségű
**Hutter szarvas
szappan kóser**

Kapható minden fűszer- és festékkeresésben. Gyártja a budapesti orth. hitközség rabbínátusának felügyelete mellett.

Hutter József Szappangyár-Olajipar
Részvénytársaság

Budapest, VII., Erzsébet-körút 6. szám.
Tel.: J. 261-91, 92, 93, 94.

Orthodox kóser

„CERES“ ételzsír

a szokott kiváló minőségben minden fűszer, csemege- és élelmiszerüzletben
k a p h a t ó

HUTTER JÓZSEF
szappangyár Olajipar R. T.

Budapest, VII., Erzsébet körút 6. sz.
Tel.: J. 261-91, 92, 93, 94

Uj házzámok és Eismann Gyula.

Mikor egybegyűlnek a hívek, akár a zöld-, akár a fehér asztalnál a szóáradatnak se vége, se hossza. Legutóbb a IX. kerület *Zahler Emil* vezetése mellett rendezett vacsorát. *Stern Samu* elnök invokálta a múzsákat és igyekezett kiküszöbölni a beszédek, azonban eredmény nélkül.

Kramer Miksa régiokról emlékezett meg, mikor a főváros utcáiban a páros számok az egyik oldalra, a páratlan számok a másik oldalra kerültek. Minden második ház új számot kapott, de azért a ház megmaradt a régi helyen. Utalt arra, hogy ő most új címet kapott, *Arányi Ignác* alelnök lett, új házzámot kaptak, de tulajdonkép a régi munkát folytatják, minden maradt a régi-ben. Megemlítette többek között, hogy a szentegyletnek nincs pénze — szintén úgy, mint eddig.

De azt elfelejtette felemlíteni, hogy a közgyűlés mégis hozott valami újat: megválasztották előljárónak *Eismann Gyula* érdemes hittestvérünket és ezzel jóvátették az anyahitközség egy régi mulasztását, mert *Eismann Gyula* érdemes és jóindulatú lelkesedését a zsidó közügyek iránt nem akarjuk nélkülözni.

Nagy Andor bájos sajátossággal előadott beszédben utalt arra, mikor őt megválasztották a választmányba, a legközelebbi banketten róla is teljesen megfeledkeztek. Itt pótlom a mulasztást, mert *Nagy Andor* után felszólalni nagyon nehéz feladat. Nem volt hozzá bátorságom.

Én bárki után készséggel felszólalok, lehet az illető országos szónok, rendelkezhetik shakespearci szóbőséggel, lehet olyan orgánuma, mint hajdan *Odry Lehelnek*. Citalhat nekem siderliből, a Hagadából; közvetlen utána felszólalok, pótlom a szónoklás terén fogyatékoságaimat egy „chochmé“-val, idézek a talmud mélységeiből és várom a hatást. Egészen bizonyos, hogy a hívek szívesen meghallgatnak. Csak éppen *Nagy Andor* után nincs bátorságom felszólalni. Vele és előadásai modorával nem tudok konkurrálni. Ha *Nagy Andor* befejezte beszédét, akkor én inkább hallgatok, mert az általa elért hatást nem lehet fokozni.

Igy maradt el beszédem, de itt pótlólag megemlítem, hogy *Eismann Gyula* megválasztását osztatlan örömmel fogadta a közület és munkássága felé sok reménnyel tekintenek.

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból
legolcsóbb árban, részletfizetésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR SIRKŐGYÁROS

V., POZSONYI-ÚT 1—3.

Tervrajzok díjtalanul. Telefon: Aut. 245—74

Glosszák a hitközség jelentéséhez.

Kevés a hittanoktatás szerintem. A pedagógusok bizonyára azt tartják, hogy így is még túlságosan terhes a fiatalság számára, holott még a reál-gimnázium első osztályában is csak 5 órát szentelnek hetenként a vallás-oktatásnak. Elismerem, hogy egyes fiúknál szép eredményeket produkál az intézet, de nehéz megérteni, miként lehet heti 5 óra keretében ezt eredményezni.

A jelentés szűkszavúan lelemlíti, hogy a talmudtóra intézetekben 1927/28-ban 1237-en és 1929/30-ban 637-en nyertek oktatást. Az elmélyítés korszakában, *Fischer* Benjámín idejében, nagyon erős a visszafejlődő tendencia. Ellenben a liturgikus gyakorlatokban 1927/28-ban 2094, és 1929/30-ban 2923 tanuló vett részt. Itt emelkedett a létszám. A jelentés csak a statisztikai adatokat közli, de a magyarázattal adós marad. A könyvtár tételnél mintegy 1000 pengővel kevesebb a kiadás, mint az előirányzat. Éppen ennél a tételnél takarékoskodnak, amit senki sem vehet jó néven.

Vida Jenő birodalma

A fiúárvaházról szóló jelentés szép eredményekről számol be. *Vida Jenő* lelkes odaadással és vaskézrel vezeti az ügyeket és utánzásra alkalmas példát mutat, miként lehet és miként kell hasonló egyesületet vezetni. Adományok is komoly tételekkel szerepelnek; más intézményeknél hasonló jelentés teljesen hiányzik. A jelentésnek van egy szívmelegítő mondata, melyet szó szerint idézek:

„1929-ben 147 árva részesült ellátásban, még pedig úgy, ahogyan ezt az árvaház vezetőségének szíve *önmagának diktálta*“.

Nem tudom ki szövegezte e mondatot, de zsidó szív, zsidó szellem nyilatkozik meg benne. „*Önmagának diktálta*“ *komachjó*, ez a főparancsolat betartása, „*szeresd felebarátodat, mint önmagadat*“. A fiúárvaház minden dicsőséges eredménye *Vida Jenő* rajongó lelkesedését hirdeti.

Szomorú számok

1929-ben két alapítványt létesítettek összesen 3000 pengő összegben. 1928-ban még 6000 P volt a végösszeg, a folyóév azonban még ezzel a csekély összeggel szemben is visszaesést jelent. A hitközségi vezetés összes hibáit tükrözi vissza fenti szomorú szám. Nem tudják a hitközséget és annak intézményeit népszerűsíteni, különben nem esett volna meg a szégyen, hogy a világ egyik legnagyobb hitközségében egy hosszú év folyamán az alapítványok végösszege nem több, mint 3000 pengő. Átlagos 300.000 pengő alapítvány felelne meg a pesti hitközség hírének, tekintélyének, méltóságának és a hívek latens anyagi erőinek. Itt ismét csak a főtisztelendő *Rabbiság* tagjai segíhetnek, ők vannak hivatva a lelkeket eredményesen irányítani.

(Folytatása következik.)

Levél a szerkesztőhöz.

Kiss József síremlékének leleplezésénél a rabbi ur 5 percig beszélt és elsietett. Bizonyára esketni vagy temetni. Herceg Ferenc, Kosztolányi Dezső, sőt a Szentegylet agg elnöke is kibírta mindvégig és tűrte a rekkenő hőséget és megadta a tiszteletet a zsidómagyar Geniusnak. A rabbi urnak kár volt elsietni, mert Szép Ernőtől és Vitéz Kiss Lajostól hallotta volna, miként kell áldozni Kiss József emlékének. A rabbi ur nem akart, vagy nem tudott a helyzet magaslatára emelkedni. Mikor a zsidó pap nemcsak a pesti, hanem Nagymagyarország, sőt az egész zsidóság nevében szólal meg Aszaf és a Korachidák, Gabiról és Heine egyenrangú testvéreinek síremlékénél, — ezt ilyen öt perces beszéddel nem szabad, nem lehet elintézni.

Hát nincs más rabbi Pesten? Itt van a szomszédban egy költő-pap, a congeniális Kiss Arnold, ha felkérjük, ő bizonyára szívesen vállalja a megtisztelő feladatot. És a „genius loci“, megihleti a mi Kiss Arnoldunkat és kivált belőle egy olyan beszédet, méltót Kiss Józsefhez és a magyar zsidósághoz.

Az ünnepségen jelen voltak a Kisfaludy, a Petőfi Társaság és más országos testületek képviselői, de tüntetően távolmaradt az Imit, nem volt ott az Ore, a Tantestület és nem vezényelték ki az ifjuságot.

Ezzel szemben a reverendába bujtatott kórus a beszédek alatt körülülte a szomszédos sírköveket és hangosan kedélyeskedtek egymással. Pont Herczeg Ferenc és Kosztolányi Dezső szemei előtt.

Tiszántúli.

Berger László

Kóser húscsarnoka

Budapest, VII., Kisdiófa-u. 13. Telefon: J. 401-12

Állandóan frissvágású kóserborjú-birka
és elsőrangú hízlati marhahúsok
ACAPITTATOTT: 1873-BAN

Róna Lajos :

Kenéz Kurländer Ede és a „Pesti Tükör“.

Róna Lajos az ujságírás egyik legizmosabb mestere és emlékiratai folytán most már apostola is, a „30 év az ujságírói pályán“ c. művéből, itt közlünk kivonatosan egy érdekes részletet. A baráti és egyszersmind történelmi megemlékezés különösképpen szívünk ügye, hiszen lapunk szerkesztőjéről történik benne megemlékezés, a békeesztendők egyik nagy-jelentőségű lapalapításával kapcsolatban.

Most, hogy Róna Lajos tagadhatatlanul nagyszerű könyvének egyik — szerintünk — szenzációs részletét közreadjuk, nem mulaszthatjuk el, hogy ne tereljük Róna Lajos emlékezését egynémely körülményre.

Igy többek között arra, hogy a „Pesti Tükör“ alapításával kapcsolatban talán a csapat emléke egy-két foszlányának elhagyásával, elfelejtette megemlíteni, hogy a „Pesti Tükör“ életrehívása a Nadányi Emil akkor kolozsvári szerkesztő személyével volt terbevéve. Meg is volt errenézve a megállapodás, csak éppen Nadányi Emil az utolsó percben nem tudta magát rászáni, hogy Kolozsvárt elhagyja. Visszaemlékezései között nem történt említés Ady Endre és Biró Lajos munkatársi viszonyáról, kimaradt az azóta elhunyt, Zuboly neve is.

Mindezzel csak azért érezzük szükségét Róna Lajos emlékeit kibővíteni, mert hiszen az említett nevek ma már fémjelzett, irodalmi márkájú nevek.

Egyébként úgy hisszük, hogy ha Nadányi Emil akkor Pestre jön, úgy a „Pesti Tükör“ még ma is fennáll. (sz. b.)

A rövidéletű Pesti Tükör.

Az 1913. év legelején fölkeresett a NAP szerkesztőségében dr. Kenéz-Kurländer Ede barátom, híres nagyváradai ügyvéd és vállalkozó, aki azokban az időkben arról volt nevezetes és emlegetett, hogy dr. Adorján Emil, ugyan-

KATZER E. udvari szücs

Mólykár elleni megóvás

Letétjegyünkre
bankunk

pénzkölcsönt nyujt

Budapest, VI., Ó-utca 34. Nagymező-utca sarok

csak híres és gazdag váradi ügyvéddel együtt ő építette a nagyváradi „Fekete Sas” szállodát, vendéglőt és kávéházat, Várad legújabb, óriási arányú reprezentációs hoteljét. *Dr. Kenéz-Kurländer Ede* azonban a hatalmas vállalkozás ellenére búcsút kívánt mondani Váradnak és Budapesten napilapot akart alapítani. Ezzel a tervvel a lapalapítás kész programjával keresett fel Kenéz, miután hat esztendővel korábban összemelegedtünk és most még külön *Nadányi Emil* ajánlott a figyelmébe. *Kenéz Ede* elmondta, hogy minden politikai célzat nélkül akarja napilapját elindítani és erre a célra 100.000 koronával rendelkezik, de ha ez a pénz kevésnek bizonyul, lesz újabb tőke is.

A „Pesti Tükör” redakciója a legkitünőbb ujságírókból szervezkedett. *Dr. Kenéz-Kurländer Ede* főszerkesztőn és *dr. Betlen Oszkár* felelős szerkesztőn kívül munkatársa volt a lapnak *Mester Sándor*, aki akkoriban vált meg a „Pesti Napló” felelős szerkesztői állásától s, aki a legragyogóbb külpolitikai irányú vezércikkeket írta a Pesti Tükörbe, másfél esztendővel előbb pontosan megjósolva a világháborút.

A vezércikkírók gárdájában akkor tűnt fel *dr. Lengyel Ernő*, a mai ujságírásnak már legremekebb publicistája, aki azonban már 1913-ban a Pesti Tükör szerkesztőségében is kollégáinak irigykedése mellett csillogtatta nagy műveltségét, enciklopédista ismereteit, kivételesen sokoldalú olvasottságát. A Pesti Tükörbe egyhasábnyi terjedelmű, rövid vezércikket kellett írni, ami sokkal nagyobb feladat, mint hosszú cikket írni, úgyhogy *dr. Lengyel Ernő*nek is, aki szereti gondolatait alaposan kibontani s kifejteni, bele kellett gyakorolnia magát a rövid, tömör, keveset beszélő és sokatmondó vezércikk írásába. Meg is tanulta hamar és alaposan, de kétségkívül a Pesti Tükör iskolájából indult ki ragyogó publicista-pályájára.

Egyik leginkább becézett, pontos, akkurátos, szorgalmas, perfekt, föltétlenül megbízható munkatársa volt a lapnak *Nagy Andor* (nagyváradi), akit még a lapszervezési tárgyalások alkalmával én ajánlottam *dr. Kenéz-Kurländer Edének*, aki egyébként maga is jól ismerte Nagy Bandit, Nagyváradról. Fialtal éveim egyik legkedvesebb emléke *Nagy Andor*.

A közgazdasági rovatot *dr. Kósa Miklós* szerkesztette, akkor még egészen fiatalember, de már tökéletesen kiforrott, ügyes, tehetséges, zseniális. Volt neki akkor egy platformja, amelyet vagy ő eszelt ki és a felelős szerkesztő *dr. Betlen Oszkárral*, aki különben az egészen fiatalembert legmelegebb barátságával tüntette ki, ő fogadta el, vagy pedig *Betlen Oszkár* pokoli agyvelejében született meg a koncepció, amelyet aztán *dr. Kósa Miklós* barátunk is magáévá tett. Ez a platform pedig az volt, hogy egy napilapnak minden más érdektől és szemponttól függetlenül kell megszerkesztenie közgazdasági rovatát és nem szabad ennek szellemébe beleszólást vagy irányítást engedni

ANGOL, FRANCIA URIDIVAT
FEHÉRNEMŰ- ÉS KALAP-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Schulzer és Schwimmer

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 47
TELEFON: 145—99

a kiadóhivatalnak, vagy akár a lap tulajdonosának. A dr. Betlen—dr. Kósa-együttes azt is kifogásolta akkoron, hogy lap kiadóhivatala egyáltalán anyagokban kifejezett üzleti összeköttetést tartson fenn pénzügyekkel és más részvényvállalatokkal, mert öszerintük ez jogtalan megtámadása a lap véleménynyilvánítási szabadságának és közszempontból megengedhetetlen. Nem közönséges bonyodalmak támadtak ebből a sajtósági elvi álláspontból, amelyet a Pesti Tükörnek két oly exponált szerkesztőségi alakja tett magáévá, sőt hangosan hirdetett, mint a felelős szerkesztő és a közgazdasági rovatvezető. Tiszteletreméltó barátaink feltétlen respektust követeltek elveik számára s ebből számos összekoccanás támadt, dr. Kenéz-Kurländer Ede, a jobb sorsra érdemes, tisztességes szándékú főszerkesztő sok stamperli háromcsillagos konyakot felhörpintett bánatában, mert Betlent és Kósát nem tudta más belátásra bírni.

Dr. Kenéz szerint a lap existenciája és jövője forgott kockán, ha a felelős szerkesztés és a közgazdasági rovat vezetése sürgősen nem kerül olyan kezekbe, amelyek hajlandók ezeket a fontos részortokat a kiadóvállalat érdekeivel harmóniában vezetni s irányítani. Dr. Kenéz Ede sok keserves szemrehányást tett nekem, hogy annakidején Betlent ajánlottam felelős szerkesztőnek s ahogyan mondta: ilyen bajt, veszedelmet, válságot zúdítottam a fiatal lapvállalat nyakába. Mindegy, a rekrimináció hiábavaló volt, Kenéz azonban sürgősen végre akarta hajtani az operációt, nehogy az ujság elvérezzen. Dörgelemes okiratot szerkesztett tehát dr. Betlen Oszkár felelős szerkesztő elmozdítására vonatkozóan, az okmányt közjegyzővel kézbesítette Betlennek, királyi közjegyző olvasta föl két tanú jelenlétében a Pesti Tükör felelős szerkesztőjét elmozdító „királyi kéziratot“.

A Betlen-rezsim megszűnése után én vettem át a Pesti Tükör felelős szerkesztését, szerződöttem a laphoz rendőri riporternek a most elhunyt *Szamosi Armandot*, aki egészen fiatalon itt futotta ki a formáját, itt lett belőle országosnevű riporter. Nagyon szerettem a Szamosi írásait, mert élet volt bennük és tudva sohasem hazudtak, híven, érdekesen, izgalmasan írta meg a szenzációt, de nem volt belőle utólag kellemetlenség. *Hunyadi Sándor*, *Bródy Sándor* és *Hunyadi Margit* fia, aki a Társaság rovatot csinálta s annak anyagát gyűjtötte össze naponta, ami roppant nehéz és kényes munka volt, — a nemrég elhunyt *Várnai István*, kedves, rokonszenves és tehetséges kollégánk, — *Korda Sándor*, a már világhírré szert tett zseniális filmrendező, aki már akkor is Várnaival együtt élénken érdeklődött a még kezdeti stádiumban lévő magyar filmipar iránt, sőt úgy emlékszem, valamiféle mozi-lapot is

Radion egymaga mos!

Gyártja: **Hutter József szappangyár — Olajipar r. t.**

Budapest, VI., Erzsébet-körút 6.

Telefon: József 461--91, 92, 93, 94.

szerkesztettek, — *Szabó István*, a Székesfehérvárról Budapestre vándorolt ujságíró, akinek nem egy országos szenzációt keltő Prohászka-interjúja jelent meg a Pesti Tükörben, *Tölgy László* és még néhány fiatalember tartozott a Pesti Tükör „sorosainak“ reményteljes gárdájába. *Halász Ernő* már akkor kombattáns rendes ujságíró volt, mert bár a Pesti Tükör volt az első fővárosi napilap, amelynek kötelékében dolgozott, de — emlékszem — perfekt ujságíró-mesterember vala, aki kitünően és élvezetesen írta meg már akkor is riportjait. „Mädchen für Alles“-nek lehetett használni a szerkesztőségben, amit rábízott a szerkesztője, jól s gondosan elvégezte és kitünően, színekkel, hangulatokkal, okosan és megbízhatóan megírta.

A Pesti Tükör gárdájának egyik legjellegzetesebb alakja azonban nem a szerkesztőség íróasztalánál dolgozott, hanem a kiadóhivatalban, *Gyárfás Sándor* volt ott az adminisztráció teljhatalmú igazgatója, akit Kenéz Ede Váraóráról hozott magával s akihez azért fűzött nagy reményeket, mert sohasem dolgozott a szakmában s ennél fogva „szűzterület volt“ a kiadóhivatali tudomány befogadására. Csakugyan dr. Kenéz saját képére nevelte Gyárfás Sándort, saját elveit ültette át agyvelejébe, amelyről el lehet mondani, hogy megfelelő ésszel s okossággal, ravszsággal s találékonysággal volt felszerelve. *Gyárfás Sándor* vezette az üzletet, de később már az ő szorgalma, agilitása és jól működő fantáziája sem segíthetett, mert a főszerkesztő úrnak elfogyott az aprópénze, már pedig Pesten napilapot csinálni s pláne az akkori öldöklő versenyben megfelelő forgótőke nélkül nem lehetett. Az Est akkor már háromesztendős vala, izmos, hallatlanul elterjedt, a legenergikusabb kiadóhivatali eszközökkel dolgozó versenytárs, amelyik a konkurenst, különösen az utcán, a terjesztés terén nem engedte lélekzethez jutni. Kenéz azt hitte, hogy megbírkózhatik Miklós Andorral és hogy Gyárfás Sándorja, vagy ahogy a redakcióban nevezték: Gyáfuszja fölveheti a versenyt Sebestyén Arnolddal, az újabb idők magyar lapkiadásának leghatalmasabb, hódító tehetőségével. Persze hamarosan ki kellett sülni annak, hogy ez lehetetlen, hiábavaló harc és próbálkozás. S mikor rövid nyolchavi fennállás után a Pesti Tükör kiadóhivatala nem volt képes a havi gázsit folyósítani a szerkesztőség tagjainak, a gárda sztrájkba lépett, kivonult az Erzsébet-körúti redakcióból, ahová azután nem is tért többé vissza. Sztrájktróók jelentkeztek ugyan, de ezek csak ideig-óráig voltak képesek meghosszabítani a lap élete fonalát, amely hamarosan leszakadt, megsemmisült. A Pesti Tükör megszűnt, elragadva Kenéz Kurländer Edének legalább is százötvenezer békekoronáját s megfosztva a budapesti utcát egy rövid idő alatt igen népszerűvé lett kedves, nivós, különleges színekben pompázó, eredeti zsurnalisztikai elveket megvalósító bulvárujságtól.

Neiger J.

legelső rituális étterem

Elsőrangú házikoszt házhoz szállítva
2 Pengő. Palesztinai kóser borok
állandóan raktáron.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4.

Olvasom, . . . nem olvasom

Nem olvasom

Sussmann Viktor orth. főrabbi a svábhegyi imaházban Eppler Sándor főtitkárnak a „morénu“ címet adományozta. Sok irányú zsidó tudásával és munkásságával a szentély körül az adományozott címet bőségesen kiérdemelte, mely annál értékesebb és érdekesebb, mert a másik táborból a látszólagos ellenfelektől, egy orth. főrabbi részéről jött az elismerés. Érdekes az eset már abból a szempontból is, hogy orth. részről ezzel elismerik, hogy a neolog táborban is lehet érdemeket szerezni a zsidó közügyek terén.

Ahhoz nem fér kétség, hogy a pesti rabbiság az adományozott „talmud tudori“ oklevelet nosztrifikálni fogja.

Olvasom

Ijj. Stern Sándor egyesületi elnök foglalkozik a rombach-utcai templom áldatlan és rendezetlen ügyeivel. Az erre illetékesek hallgatnak és tűrik egy féltucat ember önkényét. Egy féltucat ember ragadta magához a vezetést, ezek mögött nem áll tábor, a templom üres, csaknem kizárólag fizetett alkalmazottak előtt prédikál a pap — hogy milyen hangnemben, erről jobb nem beszélni.

Hajdu Marcell ha akar, tud nagyon is erélyes lenni, ez esetben az elnézés székében ül — kiszé sel rachmim — és csak az idők jolyásától várja a

javulást. Nem lesz rend mindaddig, míg nem sikerül Hajdu Marcellt más belátásra bírni, hogy neki vissza kell ülni a szigorú jog székébe — al kiszé sel din — és olyan rabbit kell hoznia a rombachiaknak, akit szívesen hallgatnak és, akinek szavát megszívlelik. Mert soha úgy nem áhítottak az emberek az égi malasztra, mint most a korgó gyomrok korszákában, mikor a rabbi közvetítésével akarnak részesülni az isteni kegyelemben.

Fischer Benjámín elmegy szabadságra, most van alkalma Hajdu Marcellnek egy igazi szónokot beutalni a Rombachba és ki fog derülni az az álhiedelem, hogy a mostani rabbinak hívei vannak. Másmilyen papra van ott szükség.

Olvasom

Róna Lajos „30 év az ujságírópályán“ című könyvét kifogásolom, hogy alig van benne zsidó vonatkozás. Noha Róna Lajos viszontagságos életében sok kísértésnek volt kitéve és mindvégig hű maradt felekezetéhez. A közkedvelt „Lajcsi“-ban sok a zsidó tulajdonság, így a szüleikhez és családjához való rendkívüli ragaszkodás. Róna Lajosban két lélek lakozik. A harcban végletekig megy és nem riad vissza a leggyilkosabb fegyverek használatától sem, viszont ő a legjobb „Chaver“ a világon. Egy barátért minden áldozatra képes és ilyenkor szem elől téveszti a legfontosabb érdekeit is. Ha egy „Chaver“ bajban van, állás nélkül, Róna vad energiával szerez neki megélhetést, vagy ad neki munkaalkalmat. Az ellenségeivel később megbékül és igyekszik beheggeszteni a harcban ejtett sebeket.

Olvasom

Az Országos Egyetértésben Csermely Gyula vezércikket írt és azt vitatja, az én megállapításom pesszimiztikus, és nem írja alá, hogy 30.000 zsidó még Jomkipurkor sem kíváncsi arra, hol lakik az Isten. Csermely Gyula maga is érzi, hogy az én kombinációm helyes, de én ragaszkodom számításom optimisztikus voltához, vitatom, hogy a valóságban sokkal nagyobb azok száma, akik a vallásról mitsem akarnak tudni és csak kényelemből, avagy családi szempontból nem térnek ki. Pontos adatok nem állanak rendelkezésünkre és csak kombinációkra szorítkozhatunk. Én csak egyet ajánlok figyelmébe Csermely Gyulának. Évenként átlag négyszázan térnek ki, már pedig ez a négyszáz a kitérést megelőző Jomkipurkor bizonyára nem volt templomban. Ez nem pontos statisztikai adat, de mindenesetre alátámasztja az én kombinációmát.

Olvasom

Zsadányi Henrik komoly hozzáértéssel cikket írt a Pesti Naplóban „A biblia szava” címmel, mit egy neves zsidó teológus is elvállalhatott volna. A Donát bácsi eredményeit nem becsüli sokra, én sem. Pontosán ismeri a Septuagita és Vulgata hibáit és fogyatékoságait és helyesen állapítja meg, hogy a Bibliához komoly héber tudás nélkül nem lehet közeledni. A tudós írónak kár volt elhallgatni, hogy a Vulgata fordítás egyes részei klasszikusan szépek. Donát bácsinak egyénileg nagy sikere volt, de azért mi továbbra is a hagyományoknak megfelelően fogjuk értelmezni a Bibliát. Én Zsadányi Henrikkel a felekezeti életben sosem találkoztam és azért lepott meg, hogy ő oly pontosan tudja és teljesen megérti a Biblia-fordítás nagy és teljes anyagát.

Olvasom

hogy j. é. június 27-én Nagyváradon ünnepelték egyik hittestvérünk dr. Grosz Frigyes-féle szemgyógyin-

tézet létesítésének centennáriumát, hol minden szegény ember kivétel nélkül a lehetőségig ingyen nyer gyógyítást. Érdekes és humánus ember volt Grosz Frigyes, dr. Grosz Emil egy. tan. nagyatyja, aki a múlt század elején külföldi tanulmányai után szülővárosában letelepedett, és mindvégig felekezetének hű fia maradt. Ügyszintén veje és örököse az 1901-ben elhunyt dr. Grosz Albert. Albert bácsi volt a kanonokok, valamint a premontrei rend orvosa, de ennek dacára nem egyszer találkoztam vele a zsidó templomban.

A Grosz familia már a múlt század közepén teljesen arrivált, a vezető gentry-családok a Beöthy-ek és Szunyogh-ok egyenrangúan érintkeztek velük. Nagy dolog volt akkor, 1830-ban, hogy egy vidéki zsidó orvos kórházat alapítson és tartson jenn saját költségén. A Püspök-fürdőben az egyik forrást mai napig Frigyes-forrásnak nevezik.

Az unokák már kitértek, kivéve a leányágból származókat. Grosz Frigyes egyik leányát lovag Wertheimstein Alfréd vette el, kinek leánya Rózsika özv. Charles Rotschildné. Egy másik unokája a Rózsika fivére lovag Wertheimstein Viktor Budapesten él a Magyar Általános Hitelbank igazgatója, hittestvérünk, azelőtt a váradi hitközség kultuszelőjárója.

Olvasom

Hajdu Miklós cikkét, melyben üdvözli a „Zsidó Szemle” szerkesztőjét, kiadói minőségben. Szellemesen, okosan, hozzáértően foglalkozik a felekezeti sajtó ügyeivel. Hajdu Miklós, mint egy politikai napilap volt szerkesztője megértéssel tud hozzászólni a mi nehéz helyzetünk kérdéseihöz. Ő ismeri a mi nehéz feladatainkat, lelkiekben, szellemiekben, és anyagiakban. Nagyon jól esik megállapítani, hogy akadnak még, akik felismerik, hogy lelkes harcosai vagyunk az Eszmének és, ha nem is mentesek az emberi gyarlóságoktól, annyit mégis csak megérdemelnénk, hogy sok oly lelkes híve legyen a

felekezeti sajtónak, mint *Hajdu Miklós*. Vannak sokan, akik nemcsak a hibáinkat látják, hanem méltányolják a lelkes igyekvésünket, a zsidó tudományok iránti rajongó szeretetünket, a munka vállalását és, ha kell a nélkülözéseket is. De köszönet *Hajdu Miklósnak*, mert ő volt az első, aki meleg megértő szavakkal ennek kifejezést is adott.

Olvasom

Szomory Dezsőnek van egy *Horeb tanárja*, nekem van egy *Jachmedoreszem*. Én kreáltam, én neveltem, én hoztam forgalomba, őt tölem senki el nem veheti. *Schönfeld József* megkérdezésem nélkül a „Zsidó Szemle” munkatársának szegődtette. Perbe nem szállok véle emiatt, csak a következő levelet intéztem az inkollégiális kollégához. Különben remélem, hogy „*Jachmedoresz*” ismert kutyahűségével otthagyja új gazdáját és visszatér teremtő atyjához és minden meg lesz bocsátva:

Kedves Barátom! Nem szép tőled, hogy elsajátítod tőlem a „*Jachmedoreszt*”. A „*Jachmedoresz*” az én kreációm és nem vagyok hajlandó róla lemondani. Még Váradról hoztam magammal, hol minden bojtáromat „*Jachmedoresz*”-nek hívtam. Volt vadászom, volt titkárom, volt sámeszem: mind „*Jachmedoresz*” névre hallgattak. Az Erzsébetvárosi Kaszinó tagjai tanuskodhatnak amellett, hogy minden peches kibic, vagy kellemetlen közbeszóló díjmentesen megkapta a „*Jachmedoresz*” nevet.

Most Te szellemes jókedvedben elveszed tőlem és népszerűsítéd a „Zsidó Szemle” hasábjain a „*Jachmedoresz*” nemzetséget. Nem reklamálok, belenyugszom, de a szerzői jogomhoz ragaszkodom. Csak én ismerem a „*Jachmedoresz*” gyökét, etimológiáját és családfáját. A „*Jachmedoresz*” az enyém és, ha most át is engedem Neked használat végett, kérlek állapítsd meg, hogy én vagyok a „sancti creator”.

Olvasom

a bécsi hitközség jelentését az 1929. évről, melyet komoly statisztikai

munka előzött meg. Így a halálozások kimutatásánál megemlítik, hogy 487 esetben szívbaj, 412 esetben vérébaj, 372 esetben pedig légzési bajok okoztak halált. Öngyilkosság 78 esetben fordult elő.

893 kitérés esete közül 450 férfi volt és 443 a nő. Ezek között a házasságot nem kötöttek száma 523 volt. A kitérők kora főként 30 és 40 év között mozog. Betérés és visszatérés 305 esetben fordult elő, közülök 111 férfi és 194 nő. 96-an 24—30 évesek.

Ilyen pontos és részletes jelentést várunk a mi rabbiságunktól is, mert csak ilyen adatokból lehet pontos következtetéseket levonni. És megállapítható az általam felállított tétel helyessége, hogy a kitérések, betérések és visszatérések főindoka: a házasság.

Nem olvasom

Ehrlich G. Gusztáv nevét hiába keressük az örökös tagok sorában, „Gusztai bácsit” ez nem bántja és gyakorolja csendben a jótékonyt. Különös „gavurával”, fiatalos vitalitással ma is eljár mindenki ügyében, ha erre felkérlik. A napokban kérésemre megígérte, hogy másnap délelőtt fél 10 órakor egy hivatalos helyiség ajtajában várakozik az ismeretlen megszorultra. Pontosan ott volt, el is járt eredménnyel, engedélyezték a részletfizetési kedvezményt és az első részletet le is fizette a saját zsebéből — az ismeretlenért. Ilyen volt „Gusztai bácsi” egy félszázadon keresztül és ez magyarázza meg az ő páratlan népszerűségét.

H I R E K

Dr. Grauer

Vilmos Előljáró Urhoz intézem e néhány tiszteletteljes sort.

Meghatva olvastam nemes gondolkozásra valló felhívását az Egyenlőségben, amelyben könyveket kér a szegény zsidó betegek részére.

Én tudom mit jelent a betegágyban a könyv, hiszen sajnos egészségi állapotom, helyesebben egészségtelen állapotom gyakran kötött az ágyhoz. De engedje meg, hogy ezen akciójával kapcsolatosan felhívjam figyelmét egy másik elhagyott csoportra, amelyről sajnos álszeméremből a mi Hitközségünk nem igen gondoskodik.

Változatos életem folyamán öt hónapig voltam bezárva a Markó utcai fogházba — eddig. Ez alatt az idő alatt az én könyveim cirkuláltak a fogházban mindenfelé és péntek este, a zsidó istentiszteleten megrohantak mindig a könyvek miatt.

Istenes dolgot cselekszünk, ha ezek részére is hasznos szellemi táplálékot nyújtunk a bűnhődés és bűnbánat idején.

A minden bizonnyal fölös számban beérkező könyvekből, juttasson Előljáró Uram ezeknek a szerencsétleneknek is!

Szerényen és halkán megkérem, hogy felhívását az összes felekezeti lapokban helyezze el, mert ilyen szent célért minden eszközt igénybe kell venni.

Ismeretlenül is igen nagy tisztelettel:

dr. Klár Zoltán

MOLNÁR BÉLA

kereskedelmi iskolai tanárt 25 esztendő óta érdekekben gazdag működése fordulóján hatalmas baráti és tisztelő tábor ünnepelte a nagyváradi Kereskedelmi Csarnokban. Molnár Béla 25 esztendő óta keresztül a modern pedagógus típusa volt, aki a tananyag mellett az emberi szív tanításával is, ritka lelkesedéssel foglalkozott mindenkor.

Molnár Bélát ragaszkodó és lelkes ünneplésben részesítették, mindig kiváló tanférfiúnak bizonyult és különösen jóleső érzéssel regisztráljuk ezt a kedves és meghatározó ünneplést, hiszen Molnár Gyulának, az ugyancsak értékes munkásságú előjárónak a testvére, s így örömmel ismerünk a kellemes és impozáns családi vonások eme két kiváló megtestesítőjére.

sz. b.

KARDOS ERNŐ JUBILEUMA.

A Pesti Chevra Kadisának a közelnapokban intim családi ünnepe volt. Az intézet h. főtitkára, Kardos Ernő szolgálatának 35 esztendejét töltötte be.

Kardos Ernő kora ifjuságában mint 17 éves fiatalember került a szentegylethez. Alig három éves szolgálata után néhai dr. Mezey Ferenc, az akkori hivatali főnök, az ő nagy éleslátásával, emberismeretével és körültekintésével felismerte az ifjuban a kiváló lelkiismeretes és kötelességtudó tisztviselő mintaképét. Már 32 évvel ezelőtt írja róla bold. Mezey: *Szolgálati ideje alatt ernyedetlen szorgalmat, pontosságot és lelkiismeretességet tanusított.*

A hittestvérek széles rétege részt kíván venni az érdeemes férfiú családi ünnepén és a felekezet szolgálatában másfél emberöltőt eltöltött, idegfeszítő feletté nehéz és küzdelmes hivatalnoki pályának eme határkövénél igaz szeretettel köszönti a kötelességtudás és lelkiismeres-

tes tisztviselő mintaképét.

Nem csupán mindenkori előjárói ismerték el kiváló szorgalmát, energiáját és tehetségét, hanem — és ez külön említésre méltó — tisztviselőtársaival szemben mindenkoron a legnagyobb harmóniában és szeretetteljes megértésben él, érdekeit szívéen viseli és tőle telhetőleg illetékes helyen tolmácsolja is.

Ungár Adolf mészáros mester, a VIII. ker. Nagyfuvaros utcai templom körzet előjárójának és nejének leánya *Elluska*, f. hó 22-én házasságot kötött *Hatschek Pállal*.

Tauber László, Tauber Áron budapesti mészárosmester nevelt fia nyerte el „a legjobb középiskolai sportoló diák” címéért rendezett versenyt, amely a torna, úszás és atlétikai számokból állt. Tizennyolc jó előmenetelű tanuló közül első lett *Tauber László*, a Zsidó rg. kiváló tanulója, akit *Dückstein Zoltán* testnevelési tanár készített elő a versenyre. F

—><—

K ö z g a z d a s á g.

ADRIAI BIZTOSÍTÓ. Az elmúlt esztendőben szervezetében és ügyvitelében bizonyos tekintetben kitünően reorganizációt és átszervezést vitt keresztül, amellyel egyszerre igen nagy lehetőségeket és eredményeket biztosított a nagyhirű intézet számára. Azóta ez a nagyszerűen fungáló intézet a kampányban a legnagyobb sikerekkel és eredményekkel is szerepelt. Az Adriai magyarországi vezetőségének lelkes és agilis munkásságának a nagytudású biztosítási doyen *Reiner Mihály* a megszemélyesítője, aki derekas és

szimpatiaát keltő működésével bebiztosította az intézetnek az elsők közötti haladását.

„NITRÓKÉMIA” IPARTELEPEK Rt. (Alakult 1921, ezelőtt Magyar Lőporgyárüzemi Rt.) A Kereskedelmi, Lezámitoló és Olaszbank érdekeltségében működő lőpor gyáripari vállalat. Magyaróvárot lőporgyárát nem rég szerelték le és Vörösberényben építették fel, amelyben a legmodernebb gépi és ipari berendezéssel folytatja üzemét. A vállalat vagyona és tőkái a részvény- és tartaléktőkékkel, vala-

mint mérlegszerű vagyontételeivel meghaladják a 2 millió pengőt.

A vállalat kitünő irányítása és fejlődést jelentő bázisa, *Salamon Ödön* vezérigazgató személyes érdeme, akinek nagy koncepciója és tehetséges gazdasági képességei iránt mindenütt komoly méltó elismeréssel és becsüléssel adóznak.

PERÉNYI ISTVÁN DR. Talán az egyetlen bankvezér, akinek érdemei kifejezetten abban nyilvánulnak, hogy egyéni tehetségével és felkészültségével küzdötte fel magát aztá a tartalmas gazdasági tekintéllyé, mellyel egy évtizedes lelkes és hivatott munkásságot hagyott maga mögött, hogy ezzel a munkássággal egy különleges elmét, képességet, lelkiismeretességet és szeretetreméltóságot tegyen fogalomná. Perényi István dr.-t nemcsak a pénzvilágban és nemcsak hangyaszorgalma és komoly tudása miatt értékelik sokra, de egyéni modorának uri közvetlenségével és lebinselően kellemes szeretetreméltóságával egy hatalmas gazdasági és társadalmi körben jutott el egyéniségi és tudási képességeinek igen magas becsülési pozíciójába.

WALDER BÉLA. Rutinos és koncepcióteljes kifogástalan művelője a dek óta sikeresen és gyümölcsözően nyivánul meg minden alkotókészsége és haladó szellemű gazdasági működése. A Hazai Áruhitelinézet vezetését végzi lelkes és igazán szolgálatkész odaadással, amelyet rövid kél esztendő működésével domináló és értékes hivatásu hitelintézeté emelt. *Walder Béla* szívós munkássága szembetűnően tárja elénk, hogy mennyire a gazdasági élet ütőerén tartja kezét és hogy mennyire élénken érdeklődik a kor pénzügyszellemi áramlatai iránt, valamint hogy milyen észszerűen és kitűnően tudta azoknak jótékony tanácsait a pénzügyi eszme szolgálatába állítani. *Walder Béla* pályafutásának igazi és ünnepélyes állomásai azonban mindenesetre még csak ezután jönnek.

MAGYAR SIEMENS-SCHUCKERT MŰVEK VILLAMOSSÁGI Rt. (Alakult 1902.) Az ország leghatalmasabb villamosipari vállalata és kereskedel-

mi cége, mely szervezeteivel egész Középeurópát behálózza. Hatalmas arányainál fogva, domináló pozícióban uralja egész Középeurópa villamosipari piacát, melyen érthetően és méltán nagy népszerűséget ért el.

A Rt. vagyona a 2 millió pengő részvény és ugyanannyi tartaléktőkékkel, valamint a mérlegszerű vagyontételek összegével, erősen meghaladják a 10 millió pengőt.

A vállalat reális és szolid irányítását *nemeskoltai Stromszky Sándor* vezérigazgató végzi, aki hatalmas és koncepciózus tudásával, képességeivel és agilitásával az egész gazdasági és ipari élet mindenkori, természetes megbecsülését és elismerését nyerte meg.

BUDAPESTI JÉGÁRUSÍTÓ Rt. Az 1914 óta fennálló jőnevű vállalat a Kereskedelmi Bank érdekköréhez tartozik, melynek üzletkörét igen elterjedt jégárusítás képezi. Vagyona a részvény- és tőketartalékokkal, valamint a mérlegszerű vagyontételekkel meghaladják az 1 millió pengőt.

A vállalatot *Reisz Sándor* vezérigazgató vezeti agilitással és tudással, aki szorgalmával és képességeivel egyik méltán becsült tagja a gazdasági és üzleti életnek.

Olvasom

hogy az „Egyenlőség“ ismét megfűjta a sófárt, a harsonákat, hogy emelkedik a kitérések száma. Kénytelen vagyok mindannyiszor ismételni, hogy nincs semmi ok vészharangokat kongatni, mert a kitérések száma a szokott, rendes keretek közt mozog.

Szerkesztésért és kiadásért

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE felel.:
BUDAPEST, V., Lipót-körút 21

Kassay Arnold nyomdája
Budapest, I., Bicskei-u. 8.